

Vaikne deemon

Lisale –

Sel udusel hommikul, kui sinuga lõplikult hüvasti jätsin, sõin kõigepealt kõhu korralikult täis ja mu eine ei koosnenud vastupidiselt su sünge huumoriga tehtud ennustustele värskest verest, vaid eelmise päeva külmast seapraekäarakast; lisaks juustu, majoneesi ja röstsaiat, mille ma viimast korda meie ühist kööki koristades olin hommikuks külmkappi jätnud. Loputasin selle alla õllekannutäie espressoga ja olin valmis kogu oma senise eluga hüvasti jätma.

Taas.

Mulle meeldis, et päev on udune. Ja seegi oli alati üks su naljade objekt, et ma ei salli heledat päikesepaistet.

On võimatu kellegagi veerand sajandit koos elada, ilma et mõningad su eripärad vägagi selgeks saaksid. Sa oled väga ammu teadnud, et näen pimedas ja värve, mida tavaline inimsilm ei näe. Oh, mul pole kunagi olnud raskusi mingite värvipimedustestidega, sest üks olen juba väga ammu ära õppinud, milliseid värve inimesed näevad. Aga kui jutt juba sellele läks, siis tasapisi arenevad igasugused kummalised institutsioonid ja protseduurid, millest veel 30 aastat tagasi mingit ohtu ei paistnud. Näiteks autojuhilubade automaatne nägemiskontroll või silmapõhjaskannerid – loomulikult on mul oma arst, kes midagi ei küsi ja lubade uuendamise paberi niisama välja kirjutab, aga USA-sse ma enam minna ei taha, sest kuigi piirivalvurid mu silmapõhja pildistades ei saa aru, mida näevad, on need süsteemid kindlasti juba ühendatud teatud teiste ametkondadega ja seal lähevad selliste piltide peale kõik häired tööle. Sellest siis mu viimase aja vaenulikkus selle riigi vastu – et oleks küsimata selge, miks ma kindlalt keeldun mistahes põhjusel sinna minemast.

Kahju, kui su elu koosneb suuremas osas teesklusest ja eriti kahju on petta kõige lähedasemat inimest. Sa, Lisa, olid niikuinii minuga väga arusaaja ja mõistlik ning kannatasid ära kõik mu „veidrused”. Kummatigi elasid sa head elu, me kasvasime üles ja saatsime ilma kolm toredat last ja sa pole kunagi pidanud puudust taluma. Paraku saavad kõik head asjad otsa.

Tol hommikul pesin ma tassi ja taldriku – nõudepesumasina olin eelmisel õhtul tühjaks ja puhtaks teinud – libistasin viimast korda sõrmedega üle köögikapi ja pliidi, mida su käed niipalju kordi puudutanud olid, kuivatasin viimast korda oma käsi köögirätikusse, ühte sellest päratust virnast, mille su ammu surnud ema sulle jättis ja mis meilgi otsa polnud lõppenud, surusin alla meeleliigutuse, puudutades su esikukapis rippuvat kevad-sügismantlit, mis ilmselt äraviskamist ootas, võtsin sealt kõrvalt oma mantli, vaatasin viimast korda tühjavõitu elutuba, kust oli koristatud suurem osa sellest, millest koosnes meie elu, ja sulgesin viimast korda enda taga meie kodu ukse, et sõita matustele. Sinu matustele, mu kallid kaaslane.

Kuidas tahaksin, et oleksin legendide vampiir, kellega sa mind kogu aeg võrdlesid, ja oleksin saanud su ühe hammustusega endasarnaseks muuta! Pakkuda sulle surematust. Paraku pole ma ka ise surematu ja ei minul ega kellelgi teisel kogu maailmas pole tegelikult aimugi, mismoodi Flüsstein pärilikkusega seotud on.

Ma ei tea, kaua elan. Olen 144 aastane ega ole juba rohkem kui 100 aastat enda juures mingit olulist muutust märganud. Oh, muidugi olen olnud kord paksem kord kõhnem, olen välja näinud kord natuke noorem, kord vanem, kuid kõik muu... ma ei tea. Muidugi olen kohutavalt tugev ja kiire, nii

et enamasti olen pidanud seda hoolikalt varjama – eriti siis, kui peaksin vana mees olema –, muidugi olen taiplikum ja kiirema mõtlemisega, olen haigustele resistentsem ja nii edasi, kuid kuidas seda mõõta? Minusuguste hulgas ei ole iidvanu, sest haigused, õnnetused, sõjad ja lihtsalt tüdimus harvendab meie ridu. Tõenäoliselt ei ela me igavesti ka parimates tingimustes. Andmeid ju ei ole – oh jah, muidugi on arvatud, et legendid Pühast Graalist on ka tegelikult Flüssteinist; ent sarnaseid vihjeid on leida inimkonna vanimate legendideni välja, see ei tähenda midagi. Kes saksa keelt mõistab, see saab aru, et Flüsstein on tuletis vedelast kivist; see on tegelikult viskoosne, nii et hea tahtmise korral annaks seda karikaks vormida, kui seda millekski vaja peaks minema...

*

Ma astusin õue ja nägin tellitud taksot minema sõitmas. Käed kobasid automaatselt paari peidetud relva. Umbes minupikkune, pealtnäha umbes neljakümnene mees kõnniteeserval, kes küllalt ilmselt oli takso minema saatnud, vaatas minu poole.

„Kas sa tunnud mu ära? Meil on vaja rääkida.”

Ma hakkasin mälus kaevama. See võttis aega. Midagi oli selles mehes väga tuttavat... Ta oli üsna kõhn, kuid samas ilmselt üsna tugev, hea rühi ja figuuriga. Ta oli elegantselt riides, kuid parasjagu niipalju, et mitte tähelepanu äratada – *business casual* pluss must tolmumantel. Hoolitsetud soeng, hoolitsetud näonahk, suured hallid silmad ja pisut teravad hambad, kui ta naeratades minu poole vaatas, oodates mu ajuragistamise tulemusi.

See võttis terve minuti ja siis vajus mul peaaegu suu lahti. „Isa?”

Ta naeratuses kumas läbi kerget üllatust. „Jah, muidugi. Mäletad sa mind tõesti nii? Isana? Ma ei olnud seda sulle just palju.”

„Teist mul ei ole. Ja sa ikkagi aitasid mul... noh, algusest lahti saada.” Mul oli raske enesevalitsust säilitada, sest ma olin oodanud kõike muud, aga mitte seda kohtumist. Jah, mida rohkem ma teda uurisin, seda kindlam olin, et ta on mu isa. Jah, pähe tulvas kõik see, mida ma oleks tahtnud temalt küsida ja mida talle öelda, kuid see ei olnud see aeg ja koht – sest miks ta tuli?

„Tõsi. Kas sa tead, et Lisa oli agent, kes sinu tegemistel silma peal hoidma saadetud?”

Ka seda olin kõige vähem oodanud.

Või mine tea... Lisa, mu kaunitar, sa olid minu jaoks natuke liiga palju. Muidugi ma arvestasin selle võimalusega – elu on õpetanud. Ent ainult teoreetiliselt. Sest kuidagi ei tundu usutav, et see, mis meie vahel oli, oli algusest lõpuni sinu poolt teesklus. Jah, muidugi ma mõtlesin korduvalt, miks sa minuga oled. Et kuidas mul on vedanud... Ent ohverdada tervet elu! Me elasime koos veerand sajandit ja meil on kolm last! Mis oli see nii ränk kuritegu, mille sa sooritasid, et pidid jätma lootustandva näitleja- ja muusikukarjääri ja lunastuseks saama kellegi käsul teatud mehe abikaasaks? Et terve elu teeselda elu ja armastust ja iga päev reeta, sest saadeti sind ju selleks, et mul pidevalt hoolikalt silma peal hoida? On see üldse võimalik? Ja kui see on võimalik, siis kaugele sa oleksid olnud nõus minema? Kui sulle oleks antud käsk mind tappa? Olgu, esimesel aastal – aga kahekümnendal?

„Ei, ma ei teadnud. Kust sa tead?”

„Mu auto on siin, viin su surnuaeda ära. Ütled, et vana ülikoolikaaslane. Rene Graberg, muide. Sa ei kavatsenud siia enam tagasi tulla?”

„Ei. Palju sina ja need, keda sa esindad, mind jälginud on?” Järgnesin talle ta auto juurde ja istusin paremale esiistmele.

Ta istus juhikohale, käivitas mootori, võttis paigalt ja mööda tühja – nüüd juba mu endist – kodutänavat veeredes kinnitas turvavöö, enne kui uuesti rääkima hakkas: „Piisavalt, et aja jooksul

ära tabada Lisa kontaktid ja sidepidamismeetodid. Mina ja punt meie sugulasi – kes siis veel? Me ei sekku su ellu, ent me ei tahaks heameelega lasta ka kellelgi teisel sekkuda. Oled sa mõelnud, mis lastest saab?”

Jah... Muidugi. Kui kogu elu sinuga oli teesklus, on lapsed sisuliselt pantvangiks. Kas isa on välja mõelnud, mida edasi teha – sest need on ju ta lapselapsed?

Isa vaikis ja lasi mul mõelda. Lasi nii-öelda uue vaatenurga elule omaks võtta selle ajaga, mil surnuaeda sõitsime. Mul käis peast läbi, et ehk oleks tark matustele mitte minna – liiga paljud võisid teada, et kavatsen kohe peale seda kaduda –, kuid lootsin, et ta teab, mida teeb.

*

Matustes ei ole midagi põnevat. Eriti, kui tegu on tegelikult mitte matustega selle sõna täpsel tähenduses, vaid ärasaatmisega kremeerimisele. Ja eriti kui kirstu ei avata. Autoavarii, mis su tappis, muutis surnukeha mitte eriti vaatamisväärseks, sest vrakid süttisid. Nii et tegelikult oli tegemist kogunemisega kõledasse ruumi, kus ametnik luges paberilt sinu kohta ilusaid valesid ja mul tuli 30–40 inimesega käepigistusi vahetada ja tõsise näoga mõttetusi pomiseda.

Aga kuidas teisiti? Ma olen nii palju surma näinud. Ma tean, et seda tseremooniat on vaja elavatele ja mida kiiremini ja sujuvamalt sellega ühele poole saab, seda parem. Sest lein on inimese sees.

*

Me kohtusime sinuga, Lisa...

Ja ongi kõik segi. Öeldakse, et ainult armastus loob mälestusi. Mul pole elus just palju naisi olnud, alla saja kindlasti, kuid ometi hakkavad näod ja nimed segunema. Pähe ronivad igasugused tobedad sententsid *a la* naised tulevad ja lähevad, armastus jääb; või ka: naised tulevad ja lähevad, lapsi koguneb...

Ma olen 144.

Sündisin 1874. aastal Tartumaal, Sõnnataga külas parun von Knüllbergi vallaslapsena. Ma polnud vana parunit vahepeal näinud oma 130 aastat. Ametlikult sõitis ta koos mingite põrunud loodusteadlastega ümbermaailmareisile ja ta edasise saatuse kohta märked puuduvad. Oh, muidugi tean nüüdseks juba üle sajandi, et terve see laev oli täis veidraid olevusi ja kogu „ekspeditsiooni” eesmärk oli vaikselt ja viisakalt Euroopast minema toimetada need, kelle eksistents kahtlaseks hakkas muutuma. Tean – või pigem oletan –, et nad maabusid Peruu ja siirdusid Arequipasse ja et nende käsi peab mängus olema selle linna kasvamisel üheks piirkonna tugevaimaks tööstuskeskuseks... ent see on teine lugu.

Parun ei tunnistanud tollal muidugi kunagi oma isadust, ei avalikult ega eravestlustes. Lõpuks olin ma 13, kui ta lahkus. Ent see oli avalik saladus, et ta on mu isa; nii üldteada, et... Miks ta hoolitses mu hariduse eest? Olgu, heast südamest. Ent miks ta vaevus vähemalt kord nädalas minuga mõned tunnid vestlema, mu käekäigu ja üldse kõige minusse puutuva vastu huvi tundma? Nüüd muidugi tean – on „õigest verest” inimestegi seas parajaid sitapäid ja maailm ei ole lihtsalt ära teeninud, et need ülivõimetega ja surematud oleksid.

Ma mäletan temast vähe. Ent ma mäletan ta nägu, mäletan, kuidas ta minu kohal kõrgudes mind heatahtliku muigega jälgis... Oh, ta pidi siis ametlikult üles 70 olema!

Igatahes ta lahkus ja aasta hiljem saadeti mind Sankt-Peterburgi õppima.

*

Kogu mu elu on olnud äraminek endisest elust.

Minu ema abiellus mõned aastad pärast mu sündi kohaliku edasipüüdliku talupidajaga, nad ostsid teisele poole Peipsi järve, Oudova kandis viieteistaastase järelmaksulepinguga ühe laostunud

mõisniku maad ja siirdusid sinna, kui ma olin 7-ne. Mina jäin „esialgu” tädi hoole alla. Mu ema ootas siis oma abikaasa esimest last. Ta suri, kui ma olin 17, viienda lapse sünnitamisel. Ma ei näinud teda pärast Eestist lahkumist enam kunagi. Mul on temast helge ja ähmane mälestus, ta on alati nagu valguskumas, nagu ingel. Ta on noor ja ebamaiselt kaunis, naerulohkude ja pikkade heledate juustega plikake. Mu jumal, ta oli ju minu sündides 16! Ta oli kõigest 23, kui nad ära läksid. Kuidas ma igatsesin ta juurde!

Ma olen talle ammu andeks andnud – ta valis elu. Ajad ja olud olid sellised, et ta pidi valima. Ta ei tahtnud jääda paruni vallaslapse emaks kodukülas – igaveseks tõrjutuks. Ma ei saa teda hukka mõista, ainult mõista, kuid ega see vähenda seda valusat igatsust, mida tundsin need üksildased aastad tädi juures, kodus, mis polnud kunagi kodu. Mäletan end vahtimas üle põllusiilu seda puhast ja korras, tegelikult väga armsat majakest, kus emaga elasime. Mäletan end nii kohutavalt igatsemas, et peaaegu suutsin näha ema uksest välja astumas. Ent majake lagunes tasapisi...

On nii palju asju, mida on peaaegu võimatu mõista nüüd, rohkem kui sajand hiljem! Et mu vanaisa oli minu sündimise ajal, 46-sena vana, haige, murdunud ja elule alla andnud mees. Et ta sisuliselt viskas oma vallaslapsega tütre kodust välja, saatis ta tühjalt seisvasse popsitarre, mis, tõsi küll, asus ta oma maadel nii 300 meetrit ta enda talust. Et see pidi olema paruni vaikne mõju, et maja sai korrastatud ja emal oli alati leib laual. Ja et keegi ei söandanud teda avalikult hukka mõista ja kogukonnast välja tõrjuda, nagu oli kombeks neil kiriku silmakirjaliku puritaanluse julmadel aastatel.

*

Ma olin 21, kui kohtasin Nadeždat. Ta oli saksa soost kaupmehe tütar ja ma nägin teda esmakordselt krahv Voronokovski korraldatud heategevusballil. Ma olin 16-sena, kõigest 2 talve kaubandus ja kommertskoolis õppinuna hakanud teenima väikest lisa kirjutajana, olin raamatupidamisoskuste kasvades muudkui tõusnud ja kuulusin Severodoroga, mõjuka kaubanduskonsortsiumi ametnikkonda. Ball oligi mõeldud „lihtrahvale” ja nii ma sinna sattusin. Ma võtsin julguse kokku, me tantsisime arvutu hulga vanemate silmade alla paar siivsat tantsu ja see oli kõik.

Ta oli õbluke, heleda pea ja naerulohkudega. Ta oli siis sama vana kui mu ema mu sündides. Doktor Freud ei olnud siis veel kõigi oma teooriatega lagedale tulnud, see kõik on tagantjäreletarkus, kuid järeldusi oskab igaüks teha. Ma olin 24, kui vaene tüdruk kolm aastat hiljem, 19-sena kopsupõletikku suri. Ilmselt oli tal ka tuberkuloos, kui järele mõelda – millest ta kahvatus ja jõuetus, mis mulle küll väga ligitõmbavana mõjus? Meil lubati kohtuda, ta mängis klaverit, me vestlesime kirjandusest ja kunstist... Ma ei suudelnud teda kordagi, kõigest muust rääkimata. Meie paljas ihu ei puutunud mitte kordagi kokku! Tollal oli kombeks õhukesi kindaid kanda, nii et isegi kui ma ta kätt suudlesin...

Nii veider tundub tagantjärele kogu selle elu kahepalgelisus. Ma ju teadsin, mis on sadamakõrtsid ja litsid. Olin oma esimesed kogemused kätte saanud. See oli räpane ja lõppkokkuvõttes üsna ebameeldiv, kuid olin väga noor ja veri vemmeldas. Nadežda oli unistus. Täitumatu... Või mine tea? Kui seisin langevas lumes ta haua ääres, olin üllatunud, kui nii mõnedki, sealhulgas ta vend, tulid ja surusid ka minu kätt, ohates ja sügava kahetsusega silma vaadates. Ju siis ikkagi arvati, et vaatamata meie ilmsele seisusevahele on tol väga targal ja edasipüüdlikul vallaslapsel – kelle kohta sosistati, et ta on paruni vallaspoeg – kaupmehetütre juures lootust.

Igatahes oli see esimene purunenud elu, esimene luhtunud võimalus normaalset – mida iganes see sõna tähendaks – inimlikku õnne tunda.

*

See oli 1904. aastal. Oli varakevad, Jaapan oli just rünnanud Vene laevastikku Port Arthuris ja üsna paljud rahvusvahelise haardega kaubandusorganisatsioonid, ülikoolid ja tööstuskorporatsioonid, kel see muidugi üldse võimalik oli, saatsid igaks juhuks oma nooremad „perspektiivikamad” mehed

Venemaalt välja. Ei, Venemaal ei toimunud mobilisatsiooni, sõda oli kusagil väga kaugel, ent paljud aadliseisusest pidasid oma kohuseks end vabatahtlikuna üles anda ja mõned neist ka läksid sõtta ja Venemaal teatavasti võib vabatahtlikkus teatavasti alati ootamatult vägagi kohustuslikuks osutada. Lühidalt, see ei olnud otsene vältimatu hädavajadus, pigem selline parem karta kui kahetseda... Igatahes leidsin end sel kevadel Leipzigist, teadmata täpsemalt, kauaks mul sinna jääda tuleb. Mitte et mul midagi selle vastu oleks olnud, olin veel selles eas, kus reisimine oli ihaldusväärne ja vaimustav. Töö oli põhiliselt seesama, mida ma kodus tegin ja korralikult oskasin, ja nii ma siis kasutasin võimalust saksa keelt õppida ja kohalikele neidudele külge lüüa.

Ma olin Saksamaal olnud kolm kuud, kui mind rööviti. Tagantjärele muidugi tean, et selle taga oli Hans Kurtzeil. See veider tegelane oli juba Peterburgis mulle külje alla ujunud. Olime enam-vähem ühealised ja ega ma sellest midagi halba mõelda ei osanud, kuigi mul polnud kavaski temaga sõbraks saada. Olin üllatunud teda Leipzigis kohates ja muidugi oli see tema, kes puistas mulle midagi veini sisse.

Ma olen elus lugenud sadu jutustusi, kus inimesed mingil viisil kirkastuvad või jumalad neile midagi annavad. Flüssteiniga „suhtlemises” ei ole midagi huvitavat, mul oli lihtsalt kolm päeva väga paha olla, vedelesin kodus ja üritasin ära arvata, mis minuga õieti juhtus.

Neljandal ilmus Hans lõunasöögiga, kattis laua, pani ukse lukku ja hakkas rääkima ja lühidalt – selle jutuajamisega hävitas ta kõik, mida ma oma elust ja võimalikust tulevikust varem arvanud olin. Hans alustas sellest, et ta ei kavatse mind milleski veenda. Ent küll ma ise mõne ajaga veendun. Ta valis hoolega sõnu ja rõhutas korduvalt, et suurem osa sellest on tõestamatu või vaid oletused. Et enam-vähem kindlalt on teada, et Flüssteini tõi millalgi enne 16. sajandi keskpaika Šotimaalt Preisimaale mees nimega Conrad MacLein; ta suri – mõrvati – 1618. aastal, kui ta oli väidetavalt üle saja aasta vana. Ta olla olnud segane nagu kevadine teder ja küllap ta järglased ta maha lõid, sest liiga laialt hakkasid levima jutud, et temaga ei ole kõik korras; meenutagem, et see oli aeg, mil nõidu tuleriidale saadeti.

Mul on see jutuajamine peas natuke segi hilisemate teadmiste ja oletustega – ta ju ei saanud rääkida ei von Neumanni nanorobotitest ega telomeride rekonstrueerimisest ega tuua juttu võrdlusi Amberi Mustru või krüptoniidiga; Draculat võis ta mainida, sest see raamat oli ilmunud seitsme aasta eest.

Muidugi pidasin ma teda segaseks salasekti maniakiks ja tänasin õnne, et hing sees. Samavõrra ei piiksatanud ma toimunust loomulikult kellelgi sõnakestki, sest... hulle võis ju teisigi olla.

„Flüssteinist teatakse. Teab Vatikan ja teavad paljude riikide valitsused. Pisukese mõtlemise peale pole raske ära arvata, et nad teevad ükskõik mida – rõhutan: ükskõik mida –, et seda enda valdusse saada. Et seda relvaks muuta. Sama kehtib meie kohta – meid kardetakse ja ihaldetakse. Kui meist teada saadakse, siis kas pannakse enda heaks tööle või tapetakse. Meie suguvõsa on seda juba liiga palju näinud – algab kõik juttudega üldisest õnnest ja õiglusest, lõppeb aga sellega, et tuleb muudkui tappa ja tappa. Sellepärast ongi sajanditega kujunenud välja tavad, kuidas kõige vähem kahju tehes enam-vähem inimlikult elada.

Vaata, ühelt poolt oled sa niikuinii tavalistest inimesest nii kehalt kui vaimult üle, teiselt poolt aga niikuinii sihikul. Ent ilma Flüssteinita oleksid sa ainult sihikul – kaitsetu. Jätame „kuid”, nagu et mis oleks siis saanud, kui esimene oleks otsustanud seda mitte oma lastele edasi anda ja lasknud koos endaga surra. Nüüd seda niikuinii enam peatada ei saa. On ainult valida, kuidas elada maailmas, kus on Flüssteinist mõjutatud inimesi.”

Elukogemus on mind veennud, et need ta sõnad on kibe ja karm tõde.

*

Ma olin 40, kui puhkes Esimene Ilmasõda.

40... Praegu on seda kummaline mõelda, kuid ma olin siis enda meelest pisut vananev, kergelt

blaseerunud ja endaarust kõiketeadev kaupmees. Olin töötanud aastaid raamatupidajana, olin vaikselt kasvatanud oma osalust erinevates fondides, olin külastanud enamikku Euroopa suurlinnadest ja olin igat pidi tõusev kodanlane. Jah, ma olin kohutavalt tugev ja kiire. Jah, mu mälu oli haruldane ja ma taipasin ülesannete lahendusi lennult. See ei tulnud korruga, mul oli aega sellega harjuda; sel ajal ma tõeliselt nautisin nii neid võimeid kui nende varjamist.

Ma nägin selgesti, kui rumal ja mõttetu on see sõda. Mind muidugi keegi sõjaväkke ei kutsunud. Oskasin juba selsamal õnnetul 1914. aastal suurema osa oma varanatukesest kullaks ja Šveitsi panga aktiveteks muuta, ent ei osanud arvata, et sõda muudkui venib, ohvrid aina kasvavad, majandus käib alla ja üldises lootusetus viletsuses hakkab kõigi kannatus katkema.

Veebruarirevolutsioon tundus asjade loogiline käik. Keegi ei arvestanud tõsimeeli, et bolševikud, need pooletoobised värdjad midagi reaalselt suudavad ära teha. Ent pool aastat pärast tsaari langemist ründas purjus kaltsakabande Talvepaleed.

Lena. Teda kohtasin ühel novembripäeval, kui purjus madrused ahistasid tütarlastekooli. Madruseid oli ainult 3 ja ma lasin nad maha. Ja siis karjusin, et jookske te rumalad, sest kümne minuti pärast on neid täikotte siin hulga rohkem, ja kurjad on nad ka. Ja teadvusekaotuseni purjus, kiimas ja ajudeta – aga seda olid nad niikuinii kogu aeg.

„Kuhu me peame minema?” küsis Lena, mulle suurte silmadega otsa vaadates.

„Oma kodudesse!” Mida muud mul öelda oli, kuigi teadsin, et suurel osal neist ei ole vähimatki võimalust. „Lahkuge sellest hullunud linnast. Paluge korralike inimeste juures peavarju, korralikke inimesi veel on. Päevavalgust on ka veel mõned tunnid – minge!”

Mõned hakkasid liikuma, mõned suundusid sissepoole.

„Pakkida ei ole aega! Aega on kõigest paar minutit!” Mind ajas lausa nutma, kui rumal ja peata oli see hanekari.

Pank oli üle tänava. Niikaua, kui selle trellide vahelt märatsejatele täpset tina anti, hoidsid nad veel eemale. Kui panga vastas asuvasse väikesesse pansioni need kolm sitakotti sisse murdsid, olin ainus, kes appi läks. Lõppes see, nagu öeldud, kolme kiire ja täpse lasuga.

Lena oli kõhn, heleda peaga, suurte vesihallide silmade ja kitsa, pisut võõrapärase näoga.

„Mul ei ole vanemaid ega kodu. Sugulased maksid mu kooli. Nad elavad Tuulas. Kuhu mul minna? Ma ei tunne siin kedagi. See on kõik, mis mul on.” Ta osutas oma rietele.

Sellised otsused sünnivad silmapilkselt. „Pangahoones on naisi ja lapsi. Paljud meie töötajad on oma perekonnad siia toonud. Ootame, kuni sõjavägi korra majja lööb, seni on kindlam siin sees.” Siis me arvasime veel kõik, et kaua sel saastal märatseda lastakse... „Sa võid mõne aja siin olla, siis vaatame edasi. Ütleme, et sa oled minu...” Ma ei osanud õiget sõna leida ja lõpetasin abitu õlakehitusega: „Sugulane?”

Ta vaatas mulle pikalt otsa, siis noogutas kiiresti ja jooksis oma väheste asjade järele.

*

Hans Kurtzeil tuli järgmisel päeval. Ma üldse ei imestanud, sest viimastel päevadel oli mul teisigi sugulasi läbi astunud. Meie läbisaamine Hansuga oli natuke rabe, sest ühelt poolt ei suutnud ma iial talle andeks anda, et ta oli mu saatuse otsustanud pettusega, minult midagi küsimata, teiselt poolt aga esiteks muidugi mõistsin, et miks mu armad sugulased asja niimoodi olid korraldanud, ja teiseks oli mul temaga palju ühist – alates east ja taustast – ja ta näis siiralt tahtvat minuga hästi läbi saada. Lühidalt, ta oli mu peamine kontakt ja kui alguses olime kohtunud tihemini kui korra kuus, oli see viimastel aastatel ära vajunud nii mõne korrani aastas.

„Kuidas siis vahepeal läinud on?” See oli viisakus, vastus teda ei huvitanud. „Meie omad on lõhki.

Lisaks on paljud veendunud, et me peame sekkuma ja teised, et viimane aeg on jalga lasta – inkvisitsioon on aktiveerunud, meid tahetakse igaks juhuks mängust kõrvaldada. Mida sa arvad?”

Ma ei tea siiani, mis õige oleks olnud. Tollal ei olnud mul seda tunnet, et see kõik üldse minu asi oleks. Tsaarivõim oli jabur, Vene aadlikud allakäinud juudid, töösturid-pankurid saamatud ja haritlased irvitasid poolemeelsete üle, kes Marxi inimvihkjalikke luulusid tõsiselt võtsid. „Mul on siin naine ja siin on palju mu sõpru ja nende pered. Nii et sa peaksid mind väga põhjalikult veenma, et ma siit ära tuleksin.”

„Poliitika sind ei huvita, jah?” Ta ei kergitanud kulmugi selle üle, et mul on naine. Eraelust me teineteisele ei rääkinud ja lisaks näis ta omadega natuke nagu teises maailmas olevat.

„Ei.”

„Vabanda, sõber, aga kui ma sain sellest suurepäraselt aru 1905. aasta kandis, siis nüüd peaksid sa mõistma, et olukord on muutunud. Praegu on kaalul maailma saatus. See, mis otsustatakse siin...”

Muidugi ma ei mäleta sõna-sõnalt, mida ta mulle õieti rääkis; ega ma kuulanudki. Ma isegi ei mäleta enam selgelt, kelle poolel ta õieti oli. Ta pidas oma veerand tundi kõnet, sai siis ise ka aru, et tal pole publikut, ohkas ja noogutas aeglaselt. „Ma ei saa ega tohi sulle rääkida kõike, mida tean, ent ma annan sulle nõu ja mul on väga tõsi taga – kui bolševikud paari päeva pärast endiselt võimul on, lase siit jalga. Siit linnast ja siit maalt. Vaheta identiteeti ja palveta, et meie omad leiaksid su enne kui inkvisitsioon.”

Nagu öeldud, oli teisigi sugulasi läbi astunud ja proovinud mind ühele või teisele poole värvata. Ja pean häbiga tunnistama, et tollal veel kahtlesin, kas jutud inkvisitsioonist mitte tondilood pole... Hans ei olnud halb mees ja ma olin piisavalt tark, et tema vihjest omad järeldused teha. Lahkusin koos Lenaga Peterburgist veel samal õhtul. Ma ei ole Hans Kurtzeili enam kunagi näinud. Palju hiljem rääkis mulle üks teine mu misiganespidi-sugulane, et seal olla meiesuguseid mõlemal pool võidelnud ja küllap ta tapeti mõne tulevahetuse käigus.

*

Ma elasin Lenaga koos 24-nda aastani. Need olid rasked ja sünged aastad. Ma pole kunagi mingi eriline sõja- ja võitluskunstide harrastaja-armastaja olnud, kuid olud sundisid end „kursi viima”. Kogu elu Venemaal oli pea peale keeratud, lihtsad inimesed ei teadnud, mis üldse toimub, ja nii on minu mälestustes paar põllupidamisega tegelemise aastat oma poolvenna talus, enne kui ühel talveõöl üle Peipsi järve jää Eestisse põgenesin. Halvemal aega oli võimatu valida – paari päeva pärast algas kommunistide riigipöördekatse ja kuigi ma sellest mingil viisil osa ei võtnud, ütles terve mõistus, et parem on hoiduda situatsioonidest, kus ma seda tõestama pean.

Lena jäi tookord maha mitmel põhjusel. Esiteks sain teada, et minu vastu on hakatud huvi tundma. Kuna oht oli seotud ainult minuga – nii ma arvasin, – leppisime Lenaga kokku, et lähen talle hiljem järele. Lapsed olid väikesed ja kuigi minul tänu oma võimetele polnud piiriületus mingiks probleemiks, oleks pere kaasavõtmine olnud suur risk. Teiseks ei teadnud ma, mis meid ees ootab. Muidugi oli mul rohkem infot, kui kuulujutud ja rumal punane propaganda, ent kuigi siis oli juba liigagi selge, et elu Venemaal kommunistide all ei ole ega tule, polnud mul ka kindlat plaani, mis edasi teha. Alustasin sellest, et käisin Šveitsis ära ja seejärel seadsin end vaikselt Leipzigi sisse. Ma ei julgenud oma erialal tegutseda, seega sai minust mõneks ajaks vanakraamikaupmees.

Veelkord, see on pikk ja kurb lugu, mis siiani mu südant muserdab. Käisin kaks korda kõige riskides Lenat vaatamas. Esimene kord, aastal 27, tundus, et neid on unustatud. Lapsed olid ikka veel väga väikesed, nendega oleks olnud väga raske ühe ööga mõlemal kaldal piirivalvet vältides üle Peipsi tulla ja minu elu Saksamaal oli igas mõttes ebakindel – mul polnud korralikke dokumente, ega seda raha seal Šveitsis teab kui palju polnud, nii et ka mu majanduslik olukord polnud kiita, ja sugulaste abi ei saanud kasutada lihtsalt sellepärast, et mul polnud nendega kontakti.

Seega pidasime mõistlikumaks veel paar aastat lahus olla. Teisel korral, aastal 30, juhtus poeg väga haigeks jääma ja minekust ei tulnud jälle midagi välja. Ma ei saanud kauaks jäädagi, jutud võisid laiali minna ja poolvennad riskisid ju kõigege mind peites. Lahkusin taas üksi ja alles järgmisel suvel sain teate, et poeg suri.

Sama aasta suvel ründas mu poodi maskides bande ja nad oleksid mu ilmselt tapnud, kui korraga poleks tänavalt nende pihta täpne tuli avatud. Mu sugulased olid mind jälginud ja ära arvanud, millal inkvisitsioon ründab. Põgenesin koos nendega, aga mu pood põles maha. Kaotasin kõik.

Olgu, sugulased aitasid, seadsin end Pariisis uue identiteedi all sisse, seekord kinnisvaramaaklerina. Ja siis oli aastanumbriks juba 1937 ja Venemaal algasid repressioonid. Läksin viimast korda üle Peipsi kindla mõttega oma kallid lõpuks igal juhul ära tuua.

Ma ei leidnud neid eest. Ma ei ole kunagi teada saanud, mis nendega juhtus, millises Siberi nurgas lõppes nende elu... kui nad üldse niikaugele jõudsid.

*

Selsamal aastal natuke varem üritati mind tappa. Kõigepealt ilmus Jean Girouad – üks mu sugulastest, kes juba Petrogradis mind värvata üritas; minumeelest oli ta Venemaal Leonid Vrinnetsov – ja selgitas, et tsivilisatsiooni päästmiseks on mu kohus tulla Kolmanda Reichi poolel võitlema. Ma saatsin ta pikalt. Ilmus ka Dedrick Ahlting, kelle kohta kehtib sama – tema oli vist varem Konstantin Bogomolov –, kes rääkis, et natsism tuleb peatada ja ma pean tulema võitlema Kolmanda Reichi vastu. Ma saatsin ta pikalt. Ah jaa, mind prooviti värvata ka Hispaanias võitlema ja Richard Kansas rääkis, et tuleb teha kõik selleks, et üle maailma leviks USA hegemoonia ja... noh, neid oli veel.

Ma ei tea, kes sellest seltskonnast tapmiskatse taga oli; samavõrra võis see olla ka inkvisitsioon või mõne riigi salateenistus või maffia või jumal teab kes. Vaata, kallid, me kasutame sõna „inkvisitsioon” teinekord üldnimetusena kõigi meievastaste jõudude vastu, kes ei pruugi absoluutselt omavahel koostööd teha. Meil on sajanditega tekkinud väga palju vaenlasi ja neid, kes meid lihtsalt väga kardavad. Ja alati on võimalik, et mõni meie endi fraktsioon on hakanud unelema maailmavalitsemisest ja sellised luulud lõppevad alati genotsiidiga.

Pärast seda olin väga ettevaatlik.

*

Pärast Venemaalt tagasitulekut ei näinud ma elul mõtet. Vahetasin identiteeti ja kolisin Canadasse. Kaotasin jäljed, sugulastega ei suhelnud ja elasin vaikse küti-metsamehena. Elasin sihitult. Vana mehena, kes on kaotanud kõik; ma olin üle 60-ne.

Canada valisin sellepärast, et teadsin, et tuleb suur sõda. Kas ma oleksin pidanud valima poole? Rakendama kõik oma võimed ühe või teise teenistusse? Millise? Natsionaalsotsialistide, kes kuulutasid kõik endast alamaks ja hävitasid koonduslaagrites „kõlbmatuid”? Või kommunistide, kes hävitasid valikuta kõiki, aga peamiselt tarku ja edukaid? Kas ma pidin kaasa tundma kitsarinnaliste kolonistidele, kes neid kaht teineteise vastu välja mängisid? Meenutagem, et ma elasin mandril, mille asunikud olid hävitanud KÕIK seal varem elanud rahvad...

Mu sugulasi võitles kõigil rinnetel ja muuhulgas said surma kõik need, kes mind sõja eel värvata üritasid. Võib-olla võtsid nad endaga kaasa sada, võib-olla tuhat vastast, aga sellise massi sees pole sel suuremat tähtsust.

Siis sai see läbi ja algas külm sõda. Mis kasu on sellest, et ma teadsin, kuidas läheb? Sakslaste koonduslaagrid pandi küll kinni, aga kümme korda suuremates venelaste ja sada korda suuremates hiinlaste omades käis genotsiid rõõmsasti edasi. Mu sünnikodu jäi kommunistidele ja Lääne-Euroopa itsitas salaja pihku, kui tõusvatest Ida-Euroopa rahvastest neile enam konkurenti ei olnud.

Lollakad, sest ise nad olid jänkide hampelmannid.

Ma elasin planeedil, kus kõik, kes jaksasid, panid entusiastlikult kokku tuumapomme. Ma olin üle 70-ne. Maailm oli muutunud sürriks paigaks, kus mul kohta polnud.

*

Oli aasta 1967, kui ma kolisin Rootsi. Identiteedi- ja elukohavahetus oli muutunud paratamatuks, sest olin 93 – mida keegi enam uskuda ei tahtnud ja mis seega hakkas liigset tähelepanu äratama. Seega lisaks uuele nimele kirjutasin maha 40 aastat, minu sünniaastaks sai 1914, olin niisiis 53.

Samal aastal tutvusin Boråsis Metaga. Tema oli siis 31. Ta andis mulle uue elu. Elamine pakkus jälle midagi, olin koos kellegagi, keda armastasin, ja õppisin taas rõõmu tundma sellest, et olen kellelegi vajalik ja saan ümbritsevatele inimestele siin-seal märkamatult kasulik olla. Ametilt olin vahelduseks kellassepp.

Mis te arvate, milline Meta oli? Heleda peaga, pikka kasvu, suurte siniste naerusilmadega ja üsna varateismelise kehaga.

Oli aasta 1992, kui ta suri. Tapeti.

Ta oli siis kõigest 54.

Pole vist vaja öelda, et natuke enne seda hakkasin jälle oma sugulastega suhtlema. Küllap kedagi neist jälgiti, sest korraga avastasin, et mind jälgitakse; mu kodu oli korduvalt segi puistatud, avastasin mikrofone ja mu telefoni kuulati pealt. Ja siis ründas meie kodu mingi jõuk veidraid, maskides ja eraldusmärkideta sõjaväevormis tegelasi ja mina pidin endast kõik välja panema. Ilmselt sattusid nad paanikasse, kui olin umbes pooled, ehk 5-6 neist kahjutuks teinud, igatahes nad põgenesid ja keegi oli Metale lähedase maa pealt summutiga relvast kuuli pähe lasknud.

*

Mina olin kirjade järgi 78. Tegelikult olin 118.

Kolisin Eestisse ja kirjutasin taas maha 40 aastat, nii et minu uus identiteet väitis mu sünniaastaks 1954. Kohe selsamal 92. aastal kohtasingi sind, Lisa. Sa olid siis kõigest 20. Mõne kuu pärast oleksid sa saanud 47. Ja siis kaotasid sa minu pärast oma elu.

Täpsemalt selle pärast, mis ma olen, sest mina võin ju rahumeelne ja vaikne olla, võin üritada märkamatult elada oma elu, kuid on jõudusid, kes arvavad, et minutaolisi ei tohiks olemas olla. Ja kui juba on, pean olema superman, sealjuures hästi lühikese keti otsas. Pean mõtlemata seisma „heade” eest ja tapma „pahasid”, ja südamest uskuma propagandat, mis kõiki valitsejate vastaseid demoniseerib; kõik on ju näinud Hollywoodi filme...

Seni olen pääsenud. Mina olen pääsenud, kuid kannatada saavad mu armsad. Ma ei tea, ei oska ausalt aimatagi, kui palju Lena ja meie laste, kelle nimesidki on liiga valus meenutada, surmas on süüdi mingite salajaste jõudude minu vastu suunatud tegevus, kuid Meta puhul oli kõik liigagi ilmne.

Ja nüüd sina, Lisa.

*

Ja su matusepäeva hommikul ilmus välja kummitus mu esimesest elust.

Kuidas oli selle revolutsioonilise situatsiooniga – enam ei ole võimalik, tahad või ei taha, endist moodi elada. Lihtsalt ei ole võimalik, kui sa tahad olla inimene ja mees, mitte odav rämps.

Aga olen ma inimene? Kes ma õieti olen? Mida õieti annab seletus, et keegi mu esivanematest tuli kusagilt teisest maailmast koos Flüssteiniga või sai selle mingi teise maailma elanikelt jumal teab mille eest? Jah, on ka hüpotees, et see on mingi muistse Maal elanud tsivilisatsiooni artefakt, kuid

see seletab veel vähem ja on teatud mõttes uskumatumgi, et selliseid asju teha suutnud seltskonnast pole ühtki muud märki.

„Millal sa lähed?” küsis Ain, kui peied lõppema hakkasid ja enamik kokkutulnutest oli läinud.

Jah, seda ma ei olnud talle ja Ailile öelnud. „Lennuk läheb kolme tunni pärast. Ma lähen siit otse lennujaama.”

„Mida?!?” Ta vaatas ringi Aili järele. „Kas sa... Ma mõtlesin, et me...”

„Selleks ma kõik ära korraldasingi. Rene viib mu lennujaama. Me oleme hüvasti jätnud, ma ei näe põhjust seda veelkord teha. See on... valus. Nii on parem, usu mind.”

Ain, Aili ja Allan on meie lapsed, kuigi lasime neil terve elu mõelda, et nad on mu kasulapsed. Ma mõtlesin kõik need aastad, et sa leppisid selle valega peamiselt raha pärast, võtmata eriti tõsiselt sellega kaasas käivat legendi mu ametlikult abielus olevast identiteedist Rootsisis ja mõnd „salapäras” vihjet USA salaagendikarjäärile. Naljakas mõelda, kui palju me teineteisele valetasime! Igatahes elasime nii, et mind polnud ametlikult olemas – ei laste isana, ei aadressiraamatus ega üldse mitte kusagil. Mind tõesti peaaegu nagu pole – mul pole ei pangaarvet ega ühtki registreeritud sõidukit või ettevõtet või üldse midagi, millest kuhugi ametlikesse paberitesse jälg jääks. Selleks on teised identiteedid; osa pangaarveid ja muud taolist on isegi viimase Rootsi identiteedi küljes ja ime, et keegi pole märganud, et tegemist varsti juba ühe vanema teadaoleva inimesega maailmas...

Aga kui sa olid tõesti agent, kes minu järele luurama saadetud... siis olid sul omad väga kaalukad põhjused, et mistahes tingimustel varjata laste otsest seost minuga ja tekib huvitav küsimus, palju sa teadsid? Kas sa teadsid, et olen ebainimlikult tark, tugev ja kiire, et mu haavad paranevad kiiresti ja kui mind maha ei lööda, võin elada tõenäoliselt nii kaua kui tahan? Ja kõige tähtsam – kas sa teadsid, et meie lastel on suure tõenäosusega võimalik kah sellisteks saada?

Ain ja Aili vaatasid mind segaduses ja natuke solvunultki, kui neid viimane kord kallistasin ja siis paruni autosse istusin.

„Kaks?” küsis isa, kui sõitma hakkasime. „Kus kolmas on?”

„Allan õpib USA-s ja me veensime teda, et mis ta ikka tuleb kinnist kasti vaatama.”

„Mida sa neile ütlesid, et kuhu sa lähed?”

„Et mul on vanaonu poeg Austraalias ja kunagi saime väga hästi läbi, nii et ta oli mulle lähedane nagu onu, ja ta on mind korduvalt pikemaks ajaks külla kutsunud ja ta poeg kordas kutset väga tungivas toonis, sest mine tea, kauaks vanameest, ja nii ma sinna lähengi.”

„Kaua see legend vastu peab?”

Turtsatasin. „Mulle on sada aastat räägitud, et isegi kõige usalduslikumas vestluses on äärmiselt ebasoovitav mainida ainsatki liigset nime. Elementaarset kontrolli ma ei karda, aga kaitsepolitsei laseks selle paari tunniga põhja. See pole oluline. Ma teen sedasama, mis sina omal ajal minuga – kaon nende elust. Eks ma olen palunud vastavaid inimesi neil silm peal hoida ja õigel ajal teha ettepanek... millest ei saa keelduda.”

„Muutud sa nooremaks?”

„Kohe mitte.” Sest eks me kõik pendeldasime oma näiva vanusega umbkaudu neljakümne ja kaheksakümne eluaasta vahel.

Ta noogutas aeglaselt. „Kavatsesid Euroopasse tagasi tulla?”

„Mis tähtsust sel on?”

„Noh, pool sajandit.” Sest umbes pool sajandit on selline intuiitiivne jälgede kustumise piir, kus sa võisid arvestatava riskita asuda elama kunagise elukoha lähedusse, sest isegi kui keegi su ära

tunneb, ei usu ei ta ise ega keegi teine, et tegu sama inimesega.

„Sa lasid kaks ja pool korda üle,” ei suutnud ma pistmata jätta – kui tal vähegi tahtmist oleks olnud, oleks ta võinud mu millalgi ilmasõdade vahel üles otsida.

Parun mühatas. „Ma ei külasta neid, kes ise hakkama saavad.”

*

Ma olin kaotanud millalgi teadvuse. Ma ärkasin siin pehmel diivanil hämaras, akendeta ruumis. Tõusin. Olin aluspesus. Järgmiseks langes mu pilk toolile, kus vedelesid mu riided; kõik asjad on alles. Uurisin ruumi, leidsin tualeti ja pärast selle kasutamist panin end riidesse.

Minu viimane mälestus oli, et isale tuli peale kõhahoog ja ta kattis suu taskurätikuga. Ahah...

Vahepeal ärkas ellu arvutiekraan. Sellel oli uudis reisilennuki kadumaminekust India ookeani koha. Pole vaja isegi välja öelda, et mul oli sellele lennukile pilet.

Uks avanes... ja seal olid sina, Lisa. Mu pika elu peale tuleb neid kordi siiski suhteliselt vähe, kus ma tunnen, et lõug kontrollimatult rippu vajub. Läksin ja katsusin sind näpuga. Ja siis kallistasin. Ma ei häbene pisaraid, mida sa mu silmis nägid. „Kuidas on see võimalik?”

„See parun... või see jube demon, kes väidab, et ta on su isa, korraldas selle kõik.”

„Olid sa agent, kes mind jälgima saadetud?”

„Jah. Aga...” Sa olid häbelik ja hirmul.

„Ma ei taha teada.” Ma tõesti ei taha teada. Kes veel peaks paremini kui mina mõistma, et elus ei saa teha ainult õigeid otsuseid? „Miks sa siin oled? Miks mina siin olen? Mis edasi saab?”

„Su isa ütles, et meie lapsed on ohus. Ma teen nende nimel kõik. Aga... kes sa õieti oled?”

Ja sellepärast ma sulle seda kõike räägingi, Lisa, mu kallis.

Lisa, palun mõista ja katsu mulle andestada, miks ma sulle sellest kõigest midagi rääkida ei tahtnud. Vaata, olendid, keda omal ajal nimetati pooljumalateks, titaanideks, vaimudeks, demoniteks ja nii edasi ja tänapäeval superkangelasteks, ei saa parimagi tahtmise juures vaikselt inimeste keskel elada – sest inimesed ei lase. Neile projitseeritakse omad hirmud ja ihad ja nii lähebki nende ümber lahti verine möll. Alati. Mu süda tõmbub valust kokku, sest nüüd oled sa müstiliste jõudude ja maailmavalitsemise tumedama poole väljakul. Mängijad vahetuvad siin kiiresti, isegi meie omad.

Ma tõesti armastan sind, Lisa. Ma teen sinu ja meie laste nimel kõik. Ja mul on sinust kohutavalt kahju, sest ma tean, mida see sinu jaoks tähendab. Meie ümber saab olema väga palju surma ja sa pead mõistma, et lastel on lootust ainult siis, kui nad minusugusteks muutuvad.